

gedjék. S ha volna biztos módunk az emberi jellemek idomítására, akkor el lehetne hinni, hogy valaha ki-alszik a világon a háború lehetősége.

Ilyen biztos eszköz azonban nincs és nem is lesz soha. A természet minden újabb ember megalkotásával új probléma elé állítja a lélek tudósát és sohasem lesznek birtokunkban olyan biztos hatások, melyeknek eredménye bizonyos emberi szándékok kétség-telen fölébresztése vagy kiirtása volna. S minthogy a társadalmi események minden ható tényezője pszihikai áttételen esik keresztül, emberi lélek a közeg, melyen át érvényesül s melyen áthaladtában új tulajdonságokat vesz fel, már maga ez a körülmény elég rá, hogy beel-oltsa a társadalmi eseményekbe az; előreláthatatlanságot s az egyetlenséget. így soha biztossággal nem fogjuk állíthatni sem azt, hogy a háború rémét elpusztítottuk, sem azt, hogy el tudjuk pusztítani.

A vallomás nehéz, de meg kell lennie: nem bizonyos, hogy lehetséges a háborúmentes világ. Ezzel a keserű igazsággal tartozunk az eszünknek. Azonban — s itt a dolog második és súlyosabb fele, — mindent úgy kell tennünk, mintha a háború előbb-utóbb való végleges megszűnése bizonyosság volna; ezzel a hittel pedig tartozunk a cselekvő kezünknek. Minden emberi cselekvés ilyen. Az értelem csak a kipróbáltat hiszi, az új cselekvés, míg meg nem történt, lehetetlennek látszik. Bergson mondta egyszer egy előadásában, hogy azaz igazi tett, ami beleszól az eseményekbe s nem csupán régiék ismétlése vagy szövevénye, olyan, mint az okos diplomáciai megfontolások mögött előkészülő és rajtuk áttörő államcsíny. Képtelenség volt még meg nem történt, s bekövetkezése tette lehetségessé. Majdnem így kell a háborús világ eltűnésének álmára gondolnunk ma, a földjüket, műhelyüket, íróasztalukat elhagyó kultúremlékek véres egymásrarontásának korában. És mégis épen ma kell a béke (álmát a legmelegebben dédelgetnünk, ma kell a békébe vetett irracionális hitünket a legmagasabbra csigáznunk, mert ma kell a békéért cselekednünk.

Hogyan? kérdezzük magunktól milliószámra mi, az ellenséges országok egyformán szenvedő asszonyai. Hogyan küzdjük ki a békét, ebből a rettenetes emberhullásból való kilábolást és hogyan tegyük azt biztossabbá, mint voltak az eddigi békekötések? A harcoló országok egyikében sincs érvényes beleszólásunk a politikai események alakulásába, közvetlenül tehát nem érvényesíthetjük akaratunkat. Érezzük, hogy míg ily módon kizárva maradunk az események irányadó tényezői közül, addig minden békekötés csak kisebb-nagyobb fegyverszünetet fog jelenteni, mely csak arra szolgál, hogy újabb harcoknak előkészítésére legyen idő. Míg a nők ki vannak zárva a nemzetközi események alakítói sorából, addig mindég lesz háború, békekötések is lehetnek, de béke, valóságos béke, mely nemcsak pillanatnyi mivoltában, hanem intencióiban is békés volna, nem lesz soha.

A közvetlen beavatkozás alkalmi nagyon meg vannak korlátozva számunkra. Aktív asszonytársaink azonban küzdenek e korlátok között is, ezt a jogot nem lehet tőlük elvenni. Nem lehet elvenni a nőtől azt a jogot, hogy tiltakozzék az élet halomrahullása ellen, mert c adja ezt a pusztulásba vitt életet, s minden golyó, melytől a hadseregek nagy organizmusának egy-egy parányi embersejtje odavész, egy-egy asszony jövővéért rimázkodó szenvedésének gyümölcsfáját veri ki tövestül. A nőnek nemcsak joga, de kötelessége is minden erejével küzdeni a háború ellen s a békeaktió

Béke-akció.

Írta: Dr. DIENES VALÉRIA.

Aki a békét akarja biztosítani, annak a háborúról kell gondolkoznia. Minden béke-akciónak elhárítás, tehát negatív a feladata, mert a háború megszüntével a béke pozitív tulajdonságai, a kulturális, a társadalmi, a gazdasági haladás maguktól érvénybe lépnek, A békeakció tehát maga nem békés feladat, hanem küzdelem, még pedig nehéz és talán lehetetlen küzdelem a háború dien.

Mert egyáltalán nem bizonyos, hogy eljön az az idő, mikor nem lesznek többé az emberiség kisebb-nagyobb tömegei között véres súrlódások, nem volna ez még akkor sem bizonyos, ha elértük volna már az egy akói és egy pásztor bibliai álmát vagy a világ-bund szociológiai ideálját. A társadalmi eseményekbe az emberi cselekvések mindig bele tudnak szivárogtatni annyi szabadság-esszenciát, hogy a gazdasági korlátrendszernek dacára is előreláthatatlan legyen az alakulásuk; és a történelmi materializmus a maga eredeti merevségében a gazdasági körülmények tevékeny hatásának állításával olyasmint mond, mint az, aki a folyó áramlásának okát kizárólag a szilipből származtatná és nem a meder görbületéből s a belehullott víz nehézségéből. A gazdasági körülmények mint gátak szerepelnek a társadalmak életében, máshonnan származott erőket fognak le haladásukban, ők a társadalmi eseményáramlatok szilipjei, melyek lekötik vagy útjukra engedik őket. De hogy mi fog leömleni s milyen módon, azt más faktorok határozzák meg. Azért hiába volnánk egy akolban, hiába szónék gazdasági érdekek egyetlen Bunddá az egész emberiséget, ezen a nehezen megteremteti; egységen belül mindig munkába foghatnának kezdődésükben alig észrevehető pszihikai erők, emberi akaratok, melyek infinitezimális hatásai összeadódásával módosítanának a gazdasági viszonyokon is; mint a gátjait lassankint megrongáló folyó, áttörnék az akadályokat és újra kipattantanák a háború rémét erősen lelakaltolt, dobozából.

Semmiféle külső szervezkedés nem biztosíthatja a háborús kedv kioltását, ha az emberek szándékai nincsenek arra nevelve, hogy e szervezeteket értékeljék és fentartsák, viszont még a legsúlyosabb gazdasági bonyodalmak között is kikerülhető volna a háború, ha az emberi akaratok oly idomításban részesültek volna, melynél fogva inkább tömegesen elfogadnák a gazdasági károkat, mint hogy a háború borzalmait magukra en-

minden lehetséges formája egyenesen neki szánt feladat, az ő kezére váró munka.

Ha gazdasági kényszerekkel érvelnek előtte, le fog mondani oly gazdasági előnyökről, melyeknek ilyen ára van; ha kultúra és békés fejlődés megmentésével okolják meg előtte a háborút, vállalkozni fog háború nélkül jobb kultúrát teremteni; ha a nemzetek változó erőegyensúlyainak tényleges érvényesítésével bizonyítja a háború kényszerűségét, egységes, békés módszereket fog követelni az ily konfliktusok elintézésére; ha zetek integrálódási folyamatául értelmezik a háborút, hivatkozni fog a minden problémák megoldására vállalkozó emberi gondolkodásra és tőle fogja kívánni e folyamatok nehéz fázisainak vértelen megoldását; ha az emberi természet kiolthatatlan harci vágyával argumentálnak előtte a háború mellett, követelni fogja e harci váagnak más útra terelését, beleöntését az ellenséges természettel, az elemekkel folyó küzdelembe.

Ez az utolsó követelés, ha egymagában nem is elég, de talán az egyetlen, amely elmaradhatatlan, mely nélkül a többi békeakció érvénytelen maradna mindenkorra. Mert mindaddig lehetséges marad a háború, míg az ember képes lesz tömegesen gyilkolni a társát s az ölés nem lokalizálódik egyes degenerált, beteg vagy vakszennedélyű emberek cselekedeteire.

A háború lélektanából vett lapok vetnének ide a legeslegmeggyőzőbb világosságot. Az élet kockáztatásának mélyen emberi kínja után csakhamar beálló nembánomság a hőstettek legelső feltétele; második az ebbe szövődő cselekvési láz, ami a döntő pillanatokban az ösztön biztosságával vezet. A hősök elbeszélései hőstetteikről, a megjutalmazott bravúrokról ezt a két elemet vallják a tett tényezőinek. Olyanforma a háborús hőstett, mint az élet fejlődésében hosszan előkészített s hirtelen föllépő megújulás, csakhogy itt nem a faj, hanem az egyén szervezetének, egész testi-lelki berendezésének múltja lép munkába egy teljesen új konstelláció megteremtésére, melyben a cselekvés végbevételét gépszerűnek, automatikusnak érzik. A végzetszerűség, a megmászhatatlanság érzése csak azért önti el a válságos helyzetben cselekvőt, mert teljesen belemerül a tettébe s éppen azt a belső kénytelenséget érzi, mellyel egész jelleme, életszokásai, múltja megállíthatlanul gördül bele a parancsoló körülmények közt elkerülhetetlen cselekvésbe. A hőstetteket tehát korántsem az embergép végzi, nem pillanatnyi külsőségek váltják ki őket a test mechanizmusából. Bennük van az egyén egész múltja, életképessége, jellemében megnyilatkozó biológiai alkalmassága a fenmaradásra. A hősöknek ugyan igazuk van, mikor automatizmus-érzésről beszélnek, de nekünk is igazunk van, mikor értékeljük őket azért, mert egyéniségük éppen ebbe az automatizmusba vitte őket. A háború az emberi adaptáció-képesség rettenetes próbaköve lesz azzal, hogy az egyén és a faj életveszélybe sodrásával a cselekvés szuperlativusába kergeti az embert.

Jotejko, a kiváló pszichológusnő fiziológiai tanulmányaival pompás szuggesztiókat adott a veszedelemben forgó egyén lélektanának megoldására. A harcbanmenők vídamsága, a harcolók hősiessége, az otthonmaradottak áldozatkészsége és lemondásai mind a lélek védekező funkciói a nyomasztó halálveszéllyel, a folytonos aggodalommal szemben. A harci hős lelkilete olyan, mint az antitestekkel fölfegyverkezett, immunizált ember vére. Az antitestek nem adnak életjelt magukról, míg nincs itt a megbetegedés, a hő-

siesség is titokban marad, az egyén maga sem ismeri olykor addig, míg nincs élete küszöbén a veszély. A hősöket a veszedelem termi, az áldozatrakészeket a lemondási alkalom. Ezek az érzelmek egy elviselhetetlen pszichikai feszültségnek, a rettegettségnek kompenzálására születnek az egyénben s úgy hívja ki őket az élet féltése, mint a himlő a vérnek védő-seregét.

De keressük és szeretjük-e a ragályt pusztán azért, hogy próbára tegye védekező képességünket? Kell-e keresnünk és szeretnünk a háborút azért, mert hősiességre alkalmat ad?

Más a végsőig harcolni meglevő baj ellen s más a meg nem levő baj keresése. De valamint az immunitás megszerzéséhez nem kell átszenvednünk a betegséget, a társadalmak létét fenyegető háború helyett is vannak az emberi társas-életnek oltóanyagai. Ezek nem az emberek élete ellen, hanem az emberek életéért a természettel folytatott küzdelemből származnak. Ennek a békés háborúnak hősei a tudósok, a feltalálók, a felfedezők, akiknek minden tette egy-egy nyert ütközet az érdekeinkkel közömbös vagy ellenséges természettel szemben; az orvosok, az ápolók, az életmentők, akiknek minden munkája egy-egy emberérték visszahódítása a vak természet kezéből; a tűzoltók, a rendőrök, az igazságszolgáltatás emberei, akik rosszakaratú vagy degenerált embertársaink okozta veszedelmektől mentenek meg bennünket.

Mi anyák tehetnénk legtöbbet ennek a békés háborúnak megkedveltetéséért. Képzeljünk nemzedéket, mely katonásdi helyett rendőrt, csendőrt, tűzoltót, háború helyett északi sarkot, zsákmányolás helyett doktor bácsit játszott, ólomemberkéi testvéreik helyett oroszlanokra lövöldöztek, hadvezérek helyett kultúracsináló Robinzonról álmódott.

Vajjon ez a nemzedék is képes lesz vérig juttatni a diplomáciai induló összeütközéseket? Meglehet, de talán sokkal nehezebben, talán messzebb lesz számára a végzetes döntés nembánomja, talán nehezebben nyugszik bele egy beláthatatlanig nyúló háborúskodásba, talán többet fog dolgozni a béke érdekében, mint a mi kortársaink. A gyermekszoba levegője végigkísér bennünket az életen s a legtöbb értékelésünk magva gyermek-mesék talajából hajt ki. A felnőtt ember vélemény- és értékhalozatának szárai visszafutnak a gyermekkor gyér fonálú értékszövetébe és legöregebb alaphiteinknek eltépése mindig belső katasztrófával jár.

A gyermek értékvilágába pedig nekünk, anyáknak van a legnagyobb beleszólásunk. A gyermeknevelés, az asszony emberalkotó munkájának folytatása, az a közeg, melyen át a háborús hajlamok legnagyobb elensúlyait vethetnők az események mérlegébe. Ez az első lépés a béke állandósítása felé. Az igazi békeakciónak a gyermekszobában kell kezdődnie.

A propagandák, a szervezkedések, melyek a mostani emberanyagon is munkában vannak, az új emberanyagon talán több sikerrel fognak dolgozni, ha annak bátorsága, lelkesedése az otthonért, a fajért, az emberiségért való kulturális küzdelemre lesz beirányítva. A meggyőzni próbáló beszédek, íráskok, társaságok, szervezettek sem egyebek, mint nevelő eszközök a felnőttek számára. Arra való, hogy bizonyos cselekvésekre és véleményekre bírják őket, melyek e hatások nélkül bennük meg nem fogamzanának. A társadalmi akció minden formája bizonyos irányú emberidomítás, tehát nevelés a gyermekszobán kívül. Az egyénre való hatásuk a létföltételük. Még megmaradási

hajlamuk, inerciájuk is csak ezen át érvényesül. Fejlődésük, terjeszkedésük meg éppen ezen alapszik, mert ennek minden más föltétele is csak emberi érdekek érvényesítésén át hat ki exisztenciájukra. Azt pedig csak emberidomítással lehet elérni, hogy a mindent eldöntő emberi érdekek rangsorában a mindenkori béke legyen a legmagasabb helyen.

Elérjük-e valaha, nem tudjuk. Egyetlen érvünk, hogy a lehetetlensége sem bizonyos. És ezzel be kell érniünk, ez az egész útravalónk a békeakciók küzdelmeibe. Még ha képtelen és logikátlan volna fős a küzdelmünk, akkor is belefognánk.

Ez a feladat ránk, asszonyokra vár. A férfiak sohasem fogják a békét megteremteni; egész karakterbeli megalkotottságuk ellenkezik vele, hogy megtegyék. Megteremtették az intézmények egész seregét, melyek mind jobban és jobban akadályozzák benne őket. Szükségük van a háborúra. Akik békét akarnak közülük, azoknak a nők egyenjogúsítására kellene legelőször is gondolniuk, mert a világbéke megalkotása a felszabadult asszonyok munkája lesz.